

La maçoneria a Igualada: la lògia Jespus núm. 73 (1889-1896?)

Antoni Dalmau

A les acaballes del segle XIX, va existir a Igualada una lògia maçònica, promoguda i animada fonamentalment per dos amics que eren alhora dos personatges rellevants de la ciutat, els republicans i ateneistes Joan Serra i Constansó i Jaume Serra i Iglesias. Més enllà de possibles adscripcions individuals, aquesta lògia és l'única organització d'aquest signe que coneixem a l'Anoia i la seva trajectòria accidentada pot ser resseguida sense gaire dificultat gràcies a la documentació que es conserva a l'important fons maçònic de l'Arxiu de Salamanca (Centro Documental de la Memoria Històrica, expedient núm. 13 a, lligall 621, integrat per vint-i-sis documents).

Lamentablement, i a desgrat de ser-ne coneguda l'existència, aquesta documentació no ha merescut fins ara l'atenció necessària o, si en algun cas ha estat utilitzada, se n'ha desvirtuat completament el contingut. Ens proposem, doncs, donar a conèixer aquest expedient, completant-lo amb les necessàries referències personals i col·lectives que en situen el context històric. D'altra banda, estalviem al lector informat explicacions prolixes sobre els trets constituents de la maçoneria, un orde que avui, superada per fortuna la tradició obscurantista que l'ha perseguit durant tant i tant de temps, ja ha merescut l'atenció rigorosa de la nostra historiografia més solvent. Simplement, a tall d'introducció, potser serà útil transcriure la «declaració de principis» que en dona Pere Sánchez Farré en la seva obra més important sobre la maçoneria catalana, ja que s'hi contenen els principals elements definitoris d'aquesta organització fraternal:

«La maçoneria és un orde de tradició iniciàtica que té el seu origen en les *collegia fabrorum* romanes i les corporacions de constructors medievals. Practica rituals i cerimònies, creu en la seva eficàcia i reconeix l'existència d'un principi superior que anomena Gran Arquitecte de l'Univers. És també una escola de pensament que estudia la ciència dels símbols, cerca la veritat, es dedica a activitats filantròpiques i és formada per homes solidaris i tolerants. Algunes obediències admeten dones al seu si o són exclusivament femenines. La maçoneria lluita pel millorament moral, espiritual, intel·lectual i material de la humanitat i una de les seves divises és la Fraternitat, base de la Llibertat i de la Igualtat.»¹

Naturalment, i per la seva pròpia essència, la maçoneria s'oposa a les religions, que considera filles de la ignorància dels temps primitius. Per contrast amb les «llegendes mitològiques» que pretenen explicar l'anomenada «creació» i donar una fonament respectable a la moral —és a dir, les religions—, la maçoneria es proposa la recerca científica de les lleis que regeixen l'univers i donar una base racional a les relacions humanes.

JOAN SERRA I CONSTANSÓ (1864-1924)

Com hem dit, tot fa pensar que l'existència de la lògia Jespus no podria explicar-se sense la iniciativa personal de Serra i Constansó —un dels tres caps de brot del republicanisme igualadí al costat de *Poldo* Sàbat i Amadeu Biosca— i de Jaume Serra i Iglesias, oficial major de l'Ajuntament. Abans, doncs, d'abordar l'activitat de la lògia, sembla oportú dedicar una certa atenció a aquests dos personatges.

A desgrat del seu pes específic en la història igualadina, Joan Serra i Constansó espera encara, i mereix sens dubte, una biografia completa, així com una bona antologia de la seva enorme obra dispersa. És una tasca un xic àrdua, perquè exigiria, entre altres coses, el seguiment minuciós del seu activisme polític i la lectura atenta de les seves col·laboracions durant tres o quatre dècades als dos grans periòdics barcelonins de la família López, és a dir, *L'Esquella de la Torratxa* i *La Campana de Gracia*. Però a l'efecte de

1. Pere SÁNCHEZ FERRÉ: *La maçoneria a Catalunya (1868-1947)*, Premià de Mar, Clavell cultura, s.l., 2008, dos volums. Aquesta obra conté lògicament algunes breus mencions a la lògia Jespus. Pel que fa a les fonts igualadines, només ens consta que s'hagin ocupat amb una mínima extensió d'aquesta lògia dos reportatges periodístics de Jordi Puiggròs que van ser publicats al setmanari *La Veu de l'Anoia*, els dies 6 i 13 de maig de 2005, i que dissortadament contenen errors de gravetat.

situar adequadament el personatge, potser serà útil avançar un resum biogràfic un xic més complet que els que s'han publicat fins ara.²

Serra, que va deixar escrits una bona colla de records dels seus anys d'infantesa i tendra joventut, va néixer al carrer del Clos d'Igualada el 18 de novembre de 1864, fill petit d'una família modesta. Els seus pares eren Pere-Antoni, pintador tèxtil, i Maria, tots dos igualadins. No és fàcil resumir les activitats que va desplegar al llarg de la seva intensa i curta vida, perquè va ser blanquer, escriptor i comerciant, però també polític, periodista i escriptor, així com escultor, dibuixant i excursionista. De petit, va anar a estudi fins als dotze anys. Ben aviat, va llegir amb passió reiterada *Els Miserables*, de Victor Hugo, obra de la qual un dels personatges, l'estudiant revolucionari republicà Enjolràs, li inspiraria el seu nom simbòlic dins la maçoneria.³ En el pla familiar, va casar-se el 7 de juny de 1894 amb Rita Montaner i Seuba (1865-1906).⁴ Van tenir quatre filles, Magda (1895-1987), Maria (1897-1898), novament Maria (1900-1901) i M. Àngela (1902): dissortadament, les tres darreres només viurien pocs mesos.

Serra i Constansó va pertànyer a diverses entitats, però l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera va emportar-se sens dubte les seves preferències: va

2. Per a aspectes biogràfics relatius a Serra i Constansó, i a més dels que figuren en els llibres que ell mateix va escriure, vegeu Ramon SOLSONA CARDONA: *Mi ciudad y yo. Un período de historia anecdótica*, Igualada: N. Ponce, 1948, p. 160-165; Jaume PASSARELL i RIBÓ: *Homes i coses de la Barcelona d'abans*, Barcelona: Ed. Pòrtic, 1968; Antoni CARNER: «Don Juan Serra Constansó», sèrie «Los hombres que he conocido», *Igualada*, 9-5-1970; M. Antònia BISBAL i SENDRA i M. Teresa MIRET i SOLÉ: *Diccionari Biogràfic d'Igualadins*, Barcelona, Fund. Salvador Vives i Casajuana, 1986, p. 189-190; Josep M. TORRAS i RIBÉ: *Igualada. Una història en imatges*, Vilassar de Mar: Oikos Tau, 1982, p. 73; Albert ROSSELL i FARRÉ: *Acostament a la figura de Joan Serra i Constansó* (treball de recerca, 1994); i Miquel BALL i MATEU: *Roda de la vida igualadina. Del temps enllà...*, Igualada, Ajuntament / Òmnium Cultural, 1996, p. 93-94.
3. De les seves activitats de joventut, ell mateix escrivia: «*Preniem part en les lluites polítiques, compareixíem puntualment a cal Rinxo, on teníem les acadèmies el Coro de l'Ateneu, assistíem a l'assaig de la sarsuela que havíem de representar el diumenge a la nit, organitzàvem el Centre Catalanista i redactàvem el seu orgue Renaixement, cantàvem amb la colla de La Gàbia [cor existent almenys entre el 1885 i el 1905], ballàvem amb els de la Colla del Gas al nostre estatge de cal Pau Barral, ajudàvem coratjosament l'acció cultural de l'Ateneu, érem del Centro Igualadense conegut pel casino dels joves i també per les canyes, fèiem versos a les noies, anàvem a fontades i excursions, rèiem... i encara ens quedava el temps necessari per a guanyar-nos la vida treballant honradament*» (*Quan jo tenia vint anys*, Barcelona, R. Tobella, Impressor, 1923, p. 16).
4. Segons el setmanari de la Unió Republicana *El Igualadino*, núm. 58, de 10-6-1894 —que ell mateix dirigia—, el casament va tenir lloc a l'altar major de l'església parroquial de Santa Maria... a les tres de la matinada (!). Aquell mateix dia, els nuvis van marxar de viatge cap a Saragossa i Madrid.

ser-ne alumne de dibuix —amb Gregori Ferrer i Estruch—, soci, membre del cor, secretari i president en dues tongades, 1890-1893 i 1903-1905. Ja abans, l'1 de juny de 1884, havia estat un dels fundadors del Centre Català-nista d'Igualada, que tres anys després s'integraria precisament a l'Ateneu i que presidia el seu amic, també maçó, Jaume Serra i Iglesias, de qui parlarem tot seguit. I va ser llavors, quan tot just tenia vint-i-tres anys, que va adherir-se a les idees fraternals de la maçoneria, en el si de la qual, i utilitzant el nom d'*Enjolràs*, va desplegar la trajectòria següent: dintre de la lògia manresana Bruch, probable ingrés abans de 1888, grau 2 el març de 1888 i títol de Mestre el maig de 1888; i dintre la lògia igualadina Jespus: grau 3 el 1889 fins al grau 14 el 1895; Segon Vigilant a partir del 26-5-1889; Primer Vigilant a partir del 27-12-1890; assistència el maig de 1891 a l'assemblea general a Madrid del Gran Oriente Español; Orador a partir del 2-1-1892.

L'etapa pròpiament republicana de Serra va començar de fet el 14 de maig de 1893, quan va esdevenir vocal de la primera junta del Círculo de Unión Republicana, que presidia el metge Miquel Jordana i Castelltort. El novembre de 1899 va estar vuit dies a la presó, per haver promogut protestes suscidades arran del cèlebre *tancament de caixes*. Però llavors, coincidint amb el final del segle, es va traslladar a Barcelona amb la família per raons —probablement de feina— que no coneixem i va freqüentar el cèlebre local d'*Els Quatre Gats* i la colla Àpats i Lletres del cafè La Alhambra, de la qual formaven part, entre d'altres, Àngel Guimerà i Apel·les Mestres. El gener de 1900 era membre de la junta provincial de la Fusió Republicana que presidia Eusebi Corominas. El 1902, tanmateix, ja tornava a residir a Igualada, on va ser ben aviat regidor i primer tinent d'alcalde (1904-1909), així com batlle accidental entre el juliol de 1904 i l'agost de 1905. Després va ser elegit diputat provincial el 10 de març de 1907 pel districte d'Igualada-Vilafranca, en la candidatura promoguda pel Centre Autonomista d'Igualada i dins el moviment de la Solidaritat Catalana, i fins al 1911. Hom recorda d'aquesta etapa poc lluida que va aconseguir que es restablissin les subvencions en favor dels ateneus. L'activitat política i periodística que va desplegar en aquells anys, centrada fonamentalment en el combat contra el caciquisme dels Godó i en defensa de les idees republicanes, laiques i lliurepensadores, no li va resultar precisament gratificant, ja que va ser objecte d'una vintena de processos, tots els quals van ser sobreseguts. Sobre els resultats tangibles de la seva gestió, han estat resumits de la manera següent:

Durant la seva actuació, l'Ajuntament va acordar la construcció d'una xarxa de clavegueres i l'escorxador actual, i es resolgué la construcció d'un mercat-pavelló a la plaça del Blat. També es van efectuar diverses millores urbanístiques.

«Com a alcalde, va anar a Madrid per gestionar la inclusió d'un ferrocarril de Vilanova i la Geltrú a Calaf, passant per Vilafranca i Igualada. Perseguí el joc; intervingué en la confecció d'un reglament per al règim interior de l'Ajuntament i reglamentà el servei d'higiene especial i vigilància de la prostitució.»⁵

Pel que fa a l'activitat empresarial, l'any 1903 va ser el principal fundador de l'empresa La Electra Igualadina, que tenia la seva seu —projectada per l'arquitecte Isidre Gili i Moncunill— a la zona del Rec, concretament al carrer del Sol i en terrenys dels antics Hort del Mussons i Horta Vella. Aquesta és la indústria que a partir de 1912 va començar a distribuir l'electricitat per les cases de la ciutat. Després, la societat va ser traspassada a La Canadiense, i a ell li van oferir una feina en una altra empresa del mateix grup, Energía Eléctrica de Cataluña, de manera que el 14 de març de 1913, ja viudo i per raó de «la lluita per les prosaiques mongetes»,⁶ va traslladar el seu domicili a Barcelona, ara ja definitivament. La vigil·lia, l'Ateneu li va dedicar un dinar de comiat al Saló Central, al qual van assistir més de 150 persones que, en acabat del seu discurs, van cridar repetidament: «Visca l'home honrat!». L'allunyament d'Igualada no va significar pas un oblit de part seva de causes polítiques, com ho demostra el fet que l'abril de 1915 fos un dels signants d'un conegut manifest de personalitats catalanes que feia vots per la victòria dels aliats en la Gran Guerra.⁷ També en aquella època va arrencar-se en el projecte del Bloc Republicà Autonomista que el 1915 van endegar Francesc Layret, Marcel·lí Domingo i Gabriel Alomar, entre d'altres, i que va derivar el 1917 cap al Partit Republicà Català.

Tampoc els vincles polítics de Serra amb la seva ciutat no van afluir-se del tot, ja que entre 1917 i 1924, i de Barcelona estant, va ser membre del Cercle Republicà igualadí.⁸ Però, com passa sovint en la distància, el

5 M. A. BISBAL i M. T. MIRET: *Diccionari Biogràfic d'Igualadins*, citat, p. 189.

6. Joan SERRA i CONSTANSÓ: *Quan jo tenia vint anys*, Barcelona, R. Tobella, Impressor, 1923, p. 7.

7. Vegeu *España*, Madrid, 13, 23-4-1915.

8. Vegem una bona mostra del tarannà de Serra i Constansó. El febrer de 1922 es va adherir a la Diada de la Llengua Catalana que es va celebrar el diumenge dia 19 al Centre Catòlic d'Obrers d'Igualada, organitzada pels Pomells de Joventut i l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Sobre aquesta celebració, havia escrit pocs dies abans aquesta carta a Pere Borràs: «Barcelona, 13-2-1922. Amic Borràs: Això no és això. Vaig dir-te que jo no volia el meu nom en cartells i sí solament contribuir a les despeses de la festa. / De l'Agència rebràs vint pessetes perquè en facis el que vulguis. Com que veig que ja m'heu posat a «L'Eco d'Igualada», si haig d'anar en cap cartell, almenys que el meu nom no vagi seguit de motius lletjos. Res de ex-Diputat, ni ex romansos; el meu nom pelat i res

terreny emocional va resultar encara més manifest: així, anava tot sovint a la cèlebre Agència Igualadina del carrer de Sant Pau, 2, tocant a la Rambla —ell en deia el «consolat d'Igualada»—, per mantenir el contacte amb els igualadins, i en especial amb Ramon Ollé. Cal dir, en aquest mateix sentit, que els seus conciutadans residents a Barcelona celebraven cada quinze dies unes fontades als afores de la ciutat, a Vallvidrera, a les fonts de Llaval·lol, de la Manigua o de la Teula, animades per en Pau Mateu, àlies el *Pau de l'aigua*, i sota la direcció, justament, de Serra Constansó.⁹

El 5 de novembre de 1924, el va atropellar un cotxe quan sortia de casa per a anar a treballar i va restar tres dies ingressat a l'hospital, però la seva salut es va anar deteriorant. En el moment de la seva mort, esdevinguda a casa seva de Barcelona a dos quarts de tres de la tarda del dia 25 de març de 1924, quan només tenia 59 anys, Serra era el cap de la secció comercial de l'empresa elèctrica que hem esmentat abans. La causa final de la defunció va ser una broncopneumònia. Va ser enterrat al cementiri vell, el de l'Est, de Barcelona.¹⁰

Com és natural, no podem cloure aquest resum biogràfic sense una referència a la seva activitat periodística, extremament prolífica. De molt jove ja va publicar tres periòdics manuscrits i amb dibuixos seus: *La Veu d'Igualada* (1879), *La Antorcha* (1880) i *L'Ensaig* (1882). Més endavant i en graus diversos, va col·laborar, a Igualada, a *El Eco del Noya* (1877-1880), *La Colmena de Igualada* (1880-1882), *La Verdad* (1881-1882), *El Porvenir de Igualada* (1882-1883), *L'Escut Igualadí* (1882-1883), *La Democracia* (1883-1885), *Lo Renacimiento* (1884-1886), *El Noticiero* (1884-1889), *El Ateneo* (1885-1898 i 1904-1911), *Pàtria* (1906-1910), *L'Ateneu* (1911-1934), *El Igualadino* (1893-1895 i 1904-1909) i *L'Igualadí* (1911-1912, 1912-1914, 1918-1921), que va fundar i dirigir; va dirigir també *Sanch Catalana* (1914-1915). Pel que fa a la premsa de Barcelona, i amb una gran tirada cap a la literatura humorística, cal assenyalar: *El Cronista*, *Lo Frare Mostèn* (1894-1895), *Anís del Frare* (1896-1897), *La Renaxensa* (1898), *La Bugadera. Periòdich escandalós* (manuscrit, 1897-1901), *L'Olla* (1897-1898), *Almanach de l'Olla* (1899), *Quatre Gats* (1899), *Pèl i Ploma* (1899-1903), *La Perdiu ab Salsa* (1902), *La Publicidad* i, durant gairebé

---

més. Ja n'hi ha prou. / Conserva els teus entusiasmes per tot lo de casa, Igualada i Catalunya. Mana al teu amic, Joan Serra Constansó» (Ramon OLLÉ: *El Consolat d'Igualada a Barcelona*, Igualada, 1972, p. 24).

9. *Ibidem*, p. 60-62.

10. Registre Civil de Barcelona, acta 382 del llibre de defuncions del Jutjat Municipal núm. 4 (Audiència). Igualada li té dedicat un carrer al Pla de la Massa.

quaranta anys, els dos periòdics ja esmentats de la família López, *L'Esquella de la Torratxa* i *La Campana de Gracia* (redactor des de 1898).

Pel que fa a les seves obres, cal dir que va ser autor de *Tonterias* (poesia, 1900), *La Barricada. Versos revolucionaris* (1900), *Del viure alegre* (contes, 1917), *Quan jo tenia vint anys* (1923), *Mig segle de vida igualadina* (memòries pòstumes, 1924), i que va traduir el *Viatge a Itàlia*, de Charles de Brosses. En tots aquests llibres i articles va utilitzar com a mínim els pseudònims següents: *A. Cibar*; *Armando Guasa*, *Clara Dou*, *D. R.*, *Delfí Rosella*, *Delfí Rosella y Olm*, *Delfín Amapola*. *J. de Jespus*, *Jeph de Jespus*, *Joan del Noya*, *Paca de Cotó*, *Saldoni de Jespus*, *Salvi Paholí*, *Salvi Pebre...*

JAUME SERRA I IGLESIAS (1853-1938)

L'altre personatge remarcable d'aquesta història és sens dubte Jaume Serra i Iglesias, que és el que tenia, i de lluny, el grau maçònic més alt del grup igualadí i el que arribaria més enllà, fins a integrar-se en l'anomenat grup tercer del Ritu Escocès Antic i Acceptat, el que està format pels graus filosòfics (del 19è al 30è). Aquesta és precisament la seva evolució en la fraternitat maçònica, sota el nom simbòlic de *Caresmar*: a la lògia manresana Bruch, ingrés abans de 1888, grau 3 el març de 1888 i títol de Mestre el 31-3-1888; a la lògia igualadina Jespus, el 1889 tenia el grau 18; el 1893, el grau 24, el més alt que mai assoliria un igualadí; Venerable Mestre de la Lògia a partir del 26-5-1889 i fins al 23-3-1890; novament Venerable Mestre a partir del 2-1-1892 i fins que se'n va anar a viure fora d'Igualada.

Pel que fa a la seva biografia, i enriquint també el que n'ha estat publicat fins ara,¹¹ podem dir que va néixer a Igualada el 30 de gener de 1853. Fill de Josep, fabricant igualadí, i de Teresa, de Sant Martí Sesgueioles, estava casat amb Josefa Vidal i Mascaró (Torredembarra, 1857), de qui va tenir dos fills, Florenci i Jovita.¹² Vivia al carrer Sant Pere Màrtir, 21, 2n. Va tre-

11. Vegeu M. A. BISBAL i M. T. MIRET: *Diccionari Biogràfic d'Igualadins*, citat, p. 189-190, així com les referències als articles d'Antoni Carner que figuren en aquest llibre.

12. Florenci Serra, que va néixer a Igualada el 3-11-1878 i que moriria abans que el seu pare, era mestre de Pla de Cabra el 1899. Pel que fa a Jovita Serra, va néixer també a Igualada el 19-12-1883. Casada amb Josep Miquel i Gual, va ser directora de l'Orfeó Vendrellenç i professora de música i piano al Vendrell, almenys durant la primera dècada del segle. En aquests anys va participar en concerts en unió de Pau Casals (vegeu per exemple *El Baix Penadès. Setmanari Autonomista*, 182, 25-9-1909). Durant la guerra, en l'època de la mort del seu pare, va ser auxiliar interina de presons (Ordre de 3-2-1937, DOGC del 6-2-1937).

ballar com a professor de gimnàstica del col·legi dels Escolapis i, sobretot, com a oficial major i arxiver de l'Ajuntament d'Igualada, per bé que la ciutat el recorda principalment per la seva condició d'historiador. Gran amic de Serra i Constansó, el 1884 presidia la secció de teatre de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera i va ser un dels fundadors i president (1884-1886) del Centre Catalanista que ja hem esmentat abans i que editava el butlletí mensual *Lo Renaixement*. El 1887 va guanyar un premi en el certamen literari de l'Ateneu amb *Aplech de datos per a l'història d'Igualada*, que és la primera sistematització històrica de la ciutat. El 4 de gener de 1887 va inaugurar un «Gimnàs Higiènic» al carrer del Clos, 46, baixos, i el 1892 va promoure que aquesta «gimnàstica higiènica» es fes en un dels salons de l'Ateneu.

La matinada del 15 de novembre de 1889, Serra i Iglesias va passar per un destret important: se li va ensorrar la casa que estava edificant al carrer de Sant Agustí, 41 (i que havia pertangut a Lluïsa Vilarrubias) i la casa vella contigua (propietat de Maure Rius). El tràgic resultat d'aquesta desgràcia va ser la defunció de cinc persones d'una família de sis, més el sereno Joan Soler.

Serra i Iglesias va ser president de l'Ateneu Igualadí (1889-1890) i autor de la lletra de l'«Himne a la senyera» de l'entitat (amb música de Manuel Borgeñó). Va col·laborar en els diaris manuscrits de Serra i Constansó *La Veu d'Igualada*, *La Antorcha* i *L'Ensaig* i en els periòdics locals següents: *El Semanario de Igualada* (1880-1886), *La Colmena de Igualada* (1880-1882), *El Porvenir de Igualada* (1882-1883), *Lo Renaixement* (1884, que redactava gairebé sol), *El Ateneo* (1885-1898), *El Igualadino* (1893-1895) i *Nova Llevor* (1905). Com s'ha recordat sovint, en els seus articles de premsa va defensar de manera ardida el ferrocarril d'Igualada a Barcelona per Sant Sadurní, va reivindicar el protagonisme dels igualadins a la batalla del Bruc i va promoure l'explotació de l'aqüífer Carme-Capellades.

Fastiguejat del combat permanent contra el caciquisme godonista, va acabar marxant d'Igualada i optant per la plaça de secretari municipal del Vendrell, per a la qual va ser habilitat el 27 de febrer de 1893. Allí va implicar-se també en la vida societària: Orfeó Vendrellenç —que un temps va dirigir la seva filla—, articles a *El Baix Penedès*, autor d'uns goigs de comiat als estiuejants habituals al Vendrell que va musicar el mestre Pau Casals, etc. Tanmateix, estava sempre pendent del que succeïa a la seva ciutat natal —com ho demostra la seva entusiasta col·laboració en el naixement del Centre Autonomista el 1905—, i encara el 28 de maig de 1934 va ser elegit president del Casal de la Comarca d'Igualada, adherit al moviment de la Lliga Comarcal de Catalunya impulsat per Francesc Glanadell. A la part final de la seva vida va viure a Barcelona, al pis tercer segona del núm. 24

del carrer de Muntaner. Precisament en aquest domicili i en plena Guerra Civil, va morir d'urèmia a les dotze de la nit del 8 d'agost de 1938, als 85 anys d'edat.¹³

Va ser l'autor dels llibrets *Documentación referente á la epidemia colérica de la ciudad de Igualada en el año 1885* (1885) i *El sistema métrico decimal al alcance de todas las inteligencias* (1887), i dels llibres costumistes igualadins *La Festa Major. Quadro de costums igualadines* (1881) i *D'ahir i d'avui* (escrit el 1893 però publicat el 1927).

UNA FILLA DE LA Lògia MANRESANA BRUCH

En realitat, la lògia igualadina Jespus va néixer com una escissió de la lògia manresana Bruch, que tenia la seva carta constitutiva del 3 de maig de 1884 i el número 293, número que després, a la tardor de 1884, passaria a ser el 44. Posseïm notícies de l'existència d'aquesta lògia almenys fins al maig de 1896.¹⁴

El cas és que, en un quadre de 31 de març de 1888 on consten els germans que integren la lògia manresana, hi figuren vuit maçons igualadins i un de Capellades. La majoria d'ells s'iniciaven en el camí de la francmaçoneria i serien, un any més tard, els fundadors de la lògia d'Igualada. Ens referirem, doncs, a la seva trajectòria tot seguit, però hem de fer constar ja ara que, a la lògia Bruch, hi figuren tres «germans» que no trobarem després a la lògia Jespus: es tracta de Salvador Maurel i Rosich, de 31 anys, casat, del comerç, amb domicili al carrer del Born, 11, botiga, nom simbòlic *Padilla* i grau 2; Lluís Bertran i Riba, de 27 anys, solter, sastre, amb domicili a Igualada, nom simbòlic *Hillel* i grau 2; i Bartomeu Cotet i Tobella, de 36 anys, casat, teixidor, amb domicili a Igualada, nom simbòlic *Bartrina* i grau 2.

En aquella època, anar i venir de Manresa per assistir a les reunions del seu taller era sens dubte un inconvenient i una molèstia important per als maçons igualadins, de manera que, tant per aquest motiu com pel lògic desig de poder actuar de manera autònoma, van decidir crear la seva pròpia lògia. Com és natural, la seva marxa va inspirar en els «germans» de Manresa uns sentiments agredolços, com no podia deixar-ho d'expressar el Venerable Mestre Isidre Oliva i Orriols, de nom simbòlic *Proudhon*, un fuster

13. Registre Civil de Barcelona, acta 2944 del llibre de defuncions del Jutjat Municipal núm. 6. Igualada li té dedicat un carrer al Pla de la Massa.

14. La documentació d'aquesta lògia manresana es troba també al Centro Documental de la Memoria Histórica (Salamanca), S.E. Masonería A, leg. 621, núm. 1.

manresà que, en aquella època, era també regidor de l'ajuntament de la capital del Bages:

«[...] En contestación á vuestra plancha en la que os referiáis á los hh. de Igualada, pasamos á significaros que dichos qq. hh. se han separado de su Log. madre, dando cumplimiento á todos los requisitos legales prevenidos por ntra. Const.

Como vos comprenderéis, dolorosa nos es la separación pero por otra parte nos cabe el orgullo de que en los anales de la Mas. pueda constar que la Log. Bruch ha creado una hija compuesta hasta hoy de hh. dignos hasta el extremo, tanto por sus actos Masicos como prof.»¹⁵

A partir d'aquell moment, doncs, les dues lògies van seguir trajectòries diferenciades i autònomes, i no ens consta que posteriorment mantinguessin cap relació especial.

CONSTITUCIÓ DE LA LÒGIA IGUALADINA (1889)

Així, doncs, la lògia Jespus núm. 73 «*de los Wall. de Igualada*» es va constituir el 20 de maig de 1889, en plena Restauració monàrquica.¹⁶ Era un temps en què l'activitat dels maçons i de les lògies de l'interior de Catalunya buscava la unitat d'acció amb els nuclis locals per tal de plantar cara al caciquisme i a la reacció.¹⁷ A Igualada, que llavors tenia uns deu mil habitants, l'alcalde per Real Orden era justament Joan Godó i Llucià, àlies *el Morrut* o el *senyor Joanet* (1851-1935), propietari de La Igualadina Cotonera i representant conspicu del caciquisme local. La ciutat vivia encara sota els efectes demolidors de la crisi de la indústria cotonera que l'havia castigat amb gran duresa en aquella segona meitat de segle i el ferrocarril del Central Català encara no s'havia inaugurat, de manera que no s'havia superat l'antic aïllament ferroviari. Pel que fa al moviment obrer, es trobava en aquells moments en un estat d'atuïment profund, mancat de dirigents i desmoralitzat, incapaç des de 1883 de promoure cap tipus de mobilització col·lectiva important. Feia tot just quatre anys que havia desaparegut *La Federación Igualadina*, el prestigiós setmanari de filiació anarquista i sin-

15. *Ibidem*: carta del 14-7-1889 a l'Iltre. i Pod. germà Miguel Morayta, gran comendador del Gran Orden de España.

16. «*De los Wall. de Igualada*» significa «de les valls d'Igualada», és a dir, de la ciutat d'Igualada.

17. P. SÁNCHEZ FERRÉ: *La maçoneria a Catalunya (1868-1947)*, citat, p. 205.

dicalista que havia assolit tiratges de cinc mil exemplars i, per tant, una notable difusió molt més enllà de la ciutat on s'editava.¹⁸

En el terreny de les idees, feia tres anys que un grapat d'igualadins, molts vinculats a la Societat de Teixidors, havien promogut la creació d'un Grup Lliurepensador que va arribar a reunir un total de 87 socis, però que va fracassar rotundament i es va dissoldre ben de pressa, en bona mesura per culpa de la conducta inconseqüent del seu president, Pelegrí Tapiolas, aleshores el capdavanter a Igualada del Partit Republicà Democràtic Federal.¹⁹

En aquest context, doncs, va néixer la lògia igualadina, que, com hem vist, tenia les seves arrels en la lògia Bruch fundada el 1884 a Manresa. Com ja hem dit, justament la distància quilomètrica amb la lògia a la qual pertanyien els seus membres va ser al·ludida com una de les causes que justificaven la creació d'un taller igualadí. Per constituir-lo, va reunir-se, doncs, un nucli d'amics que en alguns casos també tenien entre si vincles familiars i que ja havien compartit lògia a Manresa. Així, al costat de Joan Serra i Constansó i Jaume Serra i Iglesias, s'agrupaven el germà més gran d'aquest darrer, Josep, procurador dels tribunals i industrial, i el seu cunyat, Joan Vila i Galceran, secretari del jutjat municipal, el qual, al seu torn, també hi atrauria el seu propi germà, Fernando Vila, que era escriptor i músic. L'altre nom especialment significat de la lògia era el de Pere Borràs i Cruset, blanquer, propietari i escriptor que també era de tendència republicana. Els altres participants de la sessió constitutiva van ser Llorenç Cardús, un sastre de la Rambla d'origen capelladí que més endavant seria president de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera; Valentí Gassó, un blanquer republicà possibilista que moriria pocs anys després; i Iscle Casanovas, un advocat que, encara que també ateneïsta, sembla constituir una excepció al nucli principal de fundadors, ja que es movia en l'esfera del comitè liberal monàrquic i godonista d'Igualada.²⁰

Com ja hem vist, els fundadors de la lògia, cercant una identificació netament igualadina en el seu nom, van optar per donar-n'hi un de molt apreciat per Serra i Constansó, el de Jespus, topònim d'una vila romana citada per Ptolemeu que alguns pretenien identificar amb Igualada, o més exactament amb l'estació del Vilar del Met de Vilanova del Camí. En qualsevol cas, l'acta de fundació de la lògia Jespus diu així:

18. Justament un dels membres de la redacció del setmanari havia estat el teixidor Francesc Serra i Constansó, germà gran de Joan i militant de la Unió Manufacturera.
19. Hem explicat aquest episodi a Antoni DALMAU I RIBALTA: «Una vida per la causa: Pere Marbà i Cullet (1860-1938?)», *Revista d'Igualada*, núm. 31, abril de 2009, p. 14-15.
20. Publiquem en un apèndix les dades biogràfiques que hem pogut aplegar de tots els maçons igualadins.

«En la ciudad de Igualada á veinte de Mayo de mil ochocientos ochenta y nueve. Reunidos los hermanos Jaime Serra Iglesias, **Caresmar**, gdo. 18; Fernando Vila Galcerán, **Clavé**, gdo. 3º; Juan Serra Constansó, **Enjolrás**, grado 3º; José Serra Iglesias, **Cubí**, gdo. 2º; Lorenzo Cardús Doménech, **Bravo**, grado 2º; Valentín Gassó Enrich, **Calderón**, gdo. 2º; Juan Vila Galcerán, **Beethoven**, gdo. 2º; Pedro Borrás Cruzet, **Joaristi**, gdo. 1º y Acisclo Casanovas Fossé, **Net**, gdo. 1º, todos los cuales acreditaron sus respectivos grados con la exhibición de los títulos correspondientes y justificaron además trabajar actualmente en la Resp. Log. Bruch de los wall. de Manresa. Ocupó la presidencia como más elevado en grado el Sr. Caresmar y manifestó á los concurrentes que el objeto de la reunión era para deliberar acerca de la necesidad que hay de crear en esta población como Logia donde puedan trabajar los hermanos de estos valles; pues es muy sensible para todos ellos no poder contribuir con sus fuerzas á la grande obra que persigue la Masonería ni tener medios de instruirse en los sublimes misterios de la Orden, toda vez que el Taller á que pertenecen dista muchos kilómetros de esta ciudad y no es posible asistir á las tenidas que se celebran en el mismo, porque las ocupaciones profanas de los obreros no les permiten abandonar por largos tiempos sus domicilios.

Hicieron uso de la palabra varios de los Sres. Concurrentes para apoyar con entusiasmo la proposición del Sr. Presidente y sin oposición se acordó por unanimidad la fundación del nuevo Taller cambiándose en clave por título JESPLUS y que use el sello cuya descripción es la siguiente: En el centro un compás y una escuadra enlazados, con la letra G al medio y un ramo de acacia alrededor; y en los cuatro lados (pues tendrá forma cuadrada) la inscripción: «Resp. Log.: Jespus = Wall: de Igualada».

El Sr. Presidente dio por terminado el acto, del cual se levanta la presente acta que firman todos los presentes [...].»²¹

Empesos sens dubte per l'entusiasme inicial, els maçons igualadins van elegir els càrrecs de la lògia en una reunió celebrada sis dies després. Aquests càrrecs van repartir-se de la manera següent: Venerable Mestre, Jaume Serra i Iglesias, *Caresmar*; Primer Vigilant: Fernando Vila i Galceran, *Clavé*; Segon Vigilant: Joan Serra i Constansó, *Enjolràs*; Orador: Josep Serra i Iglesias, *Cubí*; i Secretari Tresorer, Joan Vila i Galceran, *Beethoven*. En els dies següents van anar completant la documentació necessària, en contacte estret amb el Gran Consell de l'Orde del Gran Oriente Español, per tal de poder rebre l'anomenada Carta Constitutiva.²²

21. Cal advertir que en aquestes transcripcions no utilitzem, darrere les paraules abreujades, els tres punts en forma de triangle equilàter o delta que són comuns en la documentació francmaçònica, i que sí que apareixen en els textos originals.

22. L'admissió de la lògia igualadina va ser publicada al *Boletín Oficial del Gran Oriente Español* de 15-7-1889.

Deu mesos més tard, en una carta del 24 de març de 1890, els components de la lògia Jespus «de los wall. de Igualada nº 73» van notificar al Gran Consell que el grup inicial s'havia incrementat en dos membres més que havien estat iniciats en l'orde maçònic: es tractava de Guillermo Dueñas Restoy, *Urci*, secretari de l'Ajuntament d'Igualada, i de Josep Illa i Juanola, *Aníbal*, de professió espartenyer. La lògia, com sembla previsible, no anava gaire sobrerera de recursos econòmics, ja que, en una carta del 16 de juliol, exposava que li era impossible d'enviar més diners al Gran Consell «*por los muchos desembolsos que esta Log. ha tenido que hacer para levantar el Templo*», temple que, per cert, sembla que devia trobar-se en el barri de la Soledat, tal com veurem després.

ELS PRIMERS CONFLICTES

Vet aquí, però, que transcorregut més d'un any de la creació de la lògia va produir-se el primer incident greu en el seu si, concretament una disputa encesa entre Iscle Casanovas, *Net*, i Josep Serra i Iglesias, *Cubí*. Una disputa que, per cert, es va veure agreujada pel fet que el segon havia denunciat el primer en els tribunals «profans» per infidelitat en la custòdia de documents. Coneixem els termes d'aquest enfrontament gràcies a l'informe que va elaborar, el 30 d'octubre de 1890, Joan Serra i Constansó, nomenat fiscal de la comissió de justícia creada per dirimir aquest cas, i per la resolució adoptada el 3 de novembre següent pels altres *germans* del taller igualadí.

En el seu escrit acusatori, Serra i Constansó feia les apreciacions següents:

«Que bien enterado de la querella presentada por el Sr. Net contra el Sr. Cubí y lo manifestado por este al Ven. Maes. de nuestra Logia Sr. Clavé y

Considerando que los hechos denunciados por el Sr. Net acusan en el Sr. Cubí la falta absoluta de conocimientos de los deberes que impone el honroso título de M. pues su conducta que en el mundo prof. podría calificarse de censurable falta de compañerismo, reviste masónicamente los caracteres de la más indigna felonía pues concurren en este delito de lesa fraternidad las más agravantes circunstancias.

Teniendo en cuenta que al negarse el Sr. Cubí á comparecer ante la Com. de Jus. se hace reo de los reprobables actos que se le imputan, puesto que quien está libre de toda mancha no teme á la luz que há de hacer más patente su inocencia.

Creyendo que lo manifestado en segundo término al Ven. Maes. por el Sr. Cubí significa el mayor agravio que inferirse pueda á la Mas. en general

y á una Log. en particular pues considera incapaces como su m. de juzgar su conducta á los mismos á quienes profanamente no temería someterse á su fallo, desconociendo que si particularmente podría haber parcialidad alguna originada por amistad más o menos estrecha con una de las partes, masónicamente quedan despojados los h.h. de toda afección particular para rendir el culto que se debe á la Verdad y á la Justicia.

Teniendo en consideración que la conducta que siempre ha observado el Sr. Net ha sido correcta en todas ocasiones tanto con sus deberes para con la Log. como en sus relaciones con los hh., contrastando notablemente con la del Sr. Cubí, el cual ha llevado su indiferencia, por no llamarla desprecio, hasta el extremo de no comparecer á casi ninguna de las Ten. ordinarias ni extraordinarias celebradas por esta Log.

Y por último creyendo necesaria la debida energía para dar ejemplo de cómo en esta Aug. Or. no son posibles dos naturalezas que permita la una llamarse m. para aprovecharse de sus derechos y la otra sirva para eludir el cumplimiento de sus deberes, y, además, para dar la debida satisfacción á un digno h. que ha sido indignamente ofendido [...].»²³

En conclusió, Serra i Constansó proposava l'expulsió de Josep Serra i Iglesias i la reintegració plena en els seus drets maçònics d'Isclé Casanovas. I així va acordar-ho la totalitat dels membres de la lògia el 3 de novembre de 1890 en absència del germà de l'expulsat, és a dir, Jaume Serra i Iglesias, que es trobava oportunament «ausente de estos Wall.», és a dir, d'«aquestes Valls», expressió que, com ja hem vist, designa la ciutat on es troba activa una lògia maçònica.

Un parell de mesos més tard, concretament en la *tinguda* del taller celebrada el 27 de desembre de 1890, van renovar-se els càrrecs de la lògia Jespus, que van quedar repartits de la manera següent: Venerable Mestre, Fernando Vila i Galceran, *Clavé*; Primer Vigilant, Joan Serra i Constansó, *Enjolràs*; Segon Vigilant, Llorenç Cardús i Domènech, *Bravo*; Orador: Isclé Casanovas i Fossé, *Net*; Secretari i Tresorer: Joan Vila i Galceran, *Beethoven*.

LA TRAÏCIÓ DEL SECRETARI DE L'AJUNTAMENT

Com ja hem vist, una de les altes que s'havia produït a la lògia igualadina un cop ja havia entrat en funcionament havia estat la de Guillermo Dueñas Restoy, un andalús que era secretari de l'Ajuntament i, també, secretari del comitè liberal monàrquic d'Igualada (godonista) que presidia

23. De les abreviatures utilitzades, cal explicar que «Ten.» significa «Tenida», és a dir «Tinguda», reunió de treball en una lògia. Les d'Igualada sembla que tenien lloc, en principi, l'1 i el 15 de cada mes.

Ramon Sistaré. La irrupció d'un personatge com aquest, situat als antípodes del pensament de la majoria dels maçons igualadins, havia de provocar forçosament alguna crisi, més tard o més d'hora. I així va ser.

En el llibre d'Actes de la lògia Jespus n'hi figurava una que reflectia el contingut de la *tinguda* extraordinària celebrada el 26 de maig de 1891. En el transcurs de la reunió, el Venerable Mestre *Clavé* —és a dir, Fernando Vila— va demanar als altres assistents que expliquessin per què tres dies abans havien signat col·lectivament una «plancha —és a dir, una carta— de dimisión de cargos y baja en este Cuadro». Serra i Constansó, àlies *Enjolràs*, va encarregar-se de donar l'explicació demanada, la qual pel seu interès transcrivim literalment, a desgrat de l'extensió:

«Que al ingresar en la Orden el Sr. Dueñas, se inició en este Tall. contra la voluntad de todos los hh. del Cuad. incluso el Ven. Maest., entonces, accidental, á excepción del Sr. Casanovas, que fue el proponente para su ingreso; en prueba de ello fue el tiempo ilimitado que tuvo que esperar desde la propuesta de ingreso á su admisión, que no bajó de ocho á nueve meses; y, por último, si se admitió como h. en este Tall. fue por la recomendación expresa que para su admisión mandó el Pod. M. Antonio Codorniu, en aquella época miembro del Gran Consejo de la Orden, por conducto del Sr. José Matemala, los dos expulsados, á la fecha, de nuestro Gran Oriente por causa grave, según Decreto del Gran Consejo;

que a pesar de su admisión, los hh. dimitentes no tuvieron nunca completa confianza de la fidelidad observada por el Sr. Dueñas para con la Orden y sus hermanos por estar convencidos todos los hh. de este Tall. (sin embargo de no tener pruebas fehacientes de ello) de ser el autor del anónimo que con fecha quince de Noviembre de mil ochocientos ochenta y nueve, se dirigió á nuestro digno Sr. Jaime Serra Iglesias, á raíz de la desgracia que éste sufrió por el derrumbamiento de su casa en construcción, en cuyo anónimo, después de recordarle que era masón, se le achacaba ser asesino de las víctimas que causó dicho derrumbamiento, y además amenazándole de muerte, por cuyo motivo y después de estar convencido el h. Jaime Serra de quien había sido el autor de dicho anónimo y dar la coincidencia de ser este un compañero suyo de oficina [*cal recordar que Serra i Iglesias era oficial major de l'Ajuntament*] y lo más grave el de ser h. de este Tall., fue lo que determinó á dejar estos Wall. para no tener que intervenir con él y no disgustarse continuamente al pensar que durante sus horas de trabajo tenía que estar al lado de un Judas Iscariote; que asimismo se le cree con seguridad autor del suelto que publicó *La Semana de Igualada* el día diez y siete del actual,²⁴ por cuanto todas las circunstancias en

24. Aquest setmanari, que va aparèixer entre 1890 i 1902, tenia un marcat caràcter catolico-integrista. La nota al·ludida deia així: «Tiempo hace veníase afirmando que los masones

el dicho suelto expresadas indican claramente ser un h. de este Cuadro el inspirador ó autor del mismo;

que en atención á encontrarse el dicente en Madrid, con motivo de asistir como Delegado de este Tall. á la Gran Asamblea que ha tenido lugar en el presente mes en el Gran Oriente, al aparecer el suelto de referencia tuvo conocimiento de ello por plancha que le dirigió acto continuo el h. Beethoven, y que en su consecuencia consultó con el Gran Consejo de la Orden el procedimiento que había de seguir este Tall. con referencia á dicho Sr. Dueñas, después de explicarles, antes, toda la historia de su vida y además exponerles que en este Cuadro había otro her. muy amigo de aquél, que, sin embargo de haber cumplido siempre con sus deberes dentro del Tall., había necesidad de sacrificarlo á la suerte que sufriera el otro al objeto de que la marcha de la Log. no sufriera ningún contratiempo por su causa;

que enterado el Gran Consejo de todo lo referente á estos dos hh. aconsejaron y aprobaron la baja ficticia de este Tall. y dejar en cuadro a estos dos hh. solos a fin de que no pudieran constituir su triángulo y tuvieran necesidad de pedir directamente la plancha de quite al Gran Consejo, lo que esta Autoridad no les dará, y sí que publicará acto continuo en el Boletín Oficial de la Orden su baja definitiva en este Cuadro y en nuestro Oriente;

dadas estas explicaciones no tiene más que añadir el dicente que los hh. dimitentes están decididos á no retirar su dimisión de los cargos y baja en este Tall. que tienen presentada, si no se elimina del mismo a los dos hh. de referencia por ser un peligro constante para nuestra Orden en general y para los hh. de esta Log. en particular la continuación de los mismos; pero, considerando que uno de los dos ha cumplido siempre bien hasta la fecha, proponen al Ven. Maest. que el h. Guillermo Dueñas Restoy, *Urci*, gr. 2º sea expulsado perpetuamente de nuestro (x) y de nuestro Gran Oriente, por conspirador

---

hacían esfuerzos inauditos para establecer una lógia en esta ciudad en la cual jamás pudieron las sectas luchar frente á frente de los católicos descendientes de los héroes del Bruch que se batieron briosamente contra los enemigos de la Pátria guiados por el precioso estandarte en el cual destaca majestuosamente la figura del Sto. Cristo: mas, por doloroso que nos sea decirlo, debemos consignar que parece ser una verdad aquel lúgubre rumor, puesto que las reuniones nocturnas en los barrios de la Soledad se suceden. Sabemos el sitio en donde deliberan, sabemos de qué se trató el miércoles último y, por fin, sabemos también el nombre de muchas de las personas que forman parte de esa sociedad que sólo trabaja á la luz de las tinieblas. Por hoy no decimos más» (*La Semana de Igualada. Periódico de intereses religiosos y locales*, 46, 17-5-1891, p. 3). Pocs números després, i sense esmentar la lògia igualadina o els seus membres, el mateix setmanari dedicava un llarg article a descriure i atacar d'una manera tremebunda la maçoneria (*La Semana de Igualada...*, 51, 21-6-1895).

Altres maniobres d'aquest signe van produir-se encara uns quants anys després, perquè el diari catòlic madrileny *El Siglo Futuro*, en la seva edició del 28-4-1897, va reproduir documents igualadins de la lògia Jespus que li havien estat filtrats...

contra nuestra Orden; y el Sr. Acisclo Casanovas Fossé, Net, gr. 3º, sea dado de baja en nuestro Tall. y de nuestro Gran Oriente, temporalmente y por tiempo ilimitado, hasta que todos los hh. estén convencidos que pueden tener con él confianza ilimitada [...].»

Així, doncs, l'estratagema que havia tramat Serra i Constansó —amb el vistiplau del Gran Oriente Español— era hàbil i permetia a la lògia intentar recuperar-se d'aquella traïció interna: es tractava d'expulsar Guillermo Dueñas i de dimitir de manera col·lectiva, de manera que fos impossible que els no dimissionaris tinguessin el nombre mínim i necessari de components. D'aquesta manera, el Quadre igualadí «abatia columnes», que és l'expressió habitual a la maçoneria per significar el tancament o la dissolució d'una lògia. Per consegüent, així va decidir-se a la reunió per unanimitat dels presents, alhora que s'autoritzava el Venerable Mestre perquè «gestione con dichos Casanovas y Dueñas todo lo referente á este asunto, ó sea, á hacerles comprender de que se han abatido Colum. en estos Wall., al objeto de despistarles y evitar sean publicados en el periódico local donde apareció aquella gacetilla, los nombres de los hh. de este Cuadro». La decisió s'acompanyava també de la intenció expressa de cercar un altre «punt geomètric» on reunir-se, diferent d'aquell que, segons *La Semana de Igualada*, es trobava al barri de la Soledat.²⁵

L'acord pres va complir-se en els seus termes, i els tres únics «germans» sobrevivents —el Venerable mestre, Dueñas i Casanovas— van acordar adreçar-se al Gran Consell de l'Orde perquè els fossin expedides les corresponents «planchas de quite»,²⁶ per poder continuar els treballs en una altra lògia i «ser útiles a la humanidad».

LA REPRESA DE L'ACTIVITAT

Van passar tres mesos i tot fa pensar que l'argúcia va causar l'efecte desitjat i que els «falsos» dimissionaris van reincorporar-se ben de pressa a l'organització, ja que una carta del 2 de gener de 1892 ens informa que s'havia procedit a una nova renovació de càrrecs a la lògia Jespus. La com-

25. Cal dir que en la reproducció de documents que figura en el diari que acabem de citar (és a dir, *El Siglo Futuro* de 28-4-1897) hi ha afegitons manuscrits que parlen d'un «punt geomètric» que estaria situat al carrer de Sant Jaume, 8, i d'un hipotètic trasllat de la seu de la lògia al carrer de Sant Magí... Hi afegim encara que el misteriós autor d'aquests comentaris hi fa constar també «que el secretario de dicha logia Juan Vila Galcerán, profesor de música, tiene los mismos nombres y apellidos que el organista de la parroquia de la Soledad de Igualada» (?)...

26. «Cartes o escrits de comiat», documents que es lliuren als qui causen baixa en una lògia.

posició d'aquest òrgan de govern va quedar, doncs, d'aquesta manera: Venerable Mestre, Jaume Serra i Iglesias, *Caresmar*; Primer Vigilant, Llorenç Cardús i Domènech, *Bravo*; Segon Vigilant, Pere Borràs i Cruset, *Joaristi*; Orador: Joan Serra i Constansó, *Enjolràs*; i Secretari Tresorer, Joan Vila i Galceran, *Beethoven*. Mentrestant, els dos germans díscols, Guillermo Dueñas i Iscle Casanovas, així com també Josep Illa i Juanola, havien estat objecte d'un expedient d'expulsió.²⁷

Passats quatre mesos, i no sabem pas amb quin objecte, la lògia igualadina va redactar un document de data 29 d'abril que ara ens resulta francament interessant perquè dóna compte de «todos los masones en sueños —és a dir, inactius—, escuelas laicas, centros, casinos, comités y periódicos liberales, republicanos y librepensadores y anticatólicos» d'Igualada. La veritat és que el balanç és francament migrat, perquè no hi consta cap periòdic ni cap escola laica i el nombre de maçons «en somnis» es redueix a dos: Segimon Carbonell, un propietari que vivia a les Forasteries del Nord, i Antoni Costa, un notari de la rambla de Sant Isidre. Pel que fa a centres, casinos i comitès, hi fa constar els següents:

- *Centre Federalista*. President: Magí Bosch, amb domicili al carrer del Teatre. Secretari: Josep Farga, amb domicili al carrer de Santa Caterina, 1.
- *Comitè Republicà (Democràcia Federal)*. President: Leopoldo Sàbat, amb domicili al carrer de Sant Ferran. Secretari: Joan Puig i Salsas, amb domicili a la plaça de la Creu.
- *Centre Liberal (dinàstic)*: President. Ramon Sistaré, amb domicili al carrer de Santa Caterina. Secretari: Guillermo Dueñas, amb domicili a la Rambla Nova.
- *Comitè Possibilista*: President. Ramon Lladó i Muntané, amb domicili al carrer de Sant Vicenç. Secretari: Enric Tardà, amb domicili a la Rambla de Sant Isidre.

És evident que el mínim que pot dir-se és que un nucli tan escàs de gent i d'entitats de signe més o menys progressista, encarat frontalment a tot el poder conservador, als periòdics de signe dretà i a les institucions de l'Església catòlica, tenia absolutament totes les de perdre en aquella Igualada de final de segle.²⁸

27. Així consta al *Boletín Oficial del Gran Oriente Español* de l'1-11-1891.

28. La inclusió d'aquests noms en un document de la lògia Jespus va fer escriure erròniament a Jordi Puiggròs, l'autor dels reportatges de *La Veu de l'Anoia* que hem esmentat al començament, que es tractava també de maçons, cosa ben lluny de la veritat.

D'altra banda, un altre document de la mateixa data ens fa saber que, com a conseqüència de tots els moviments que s'havien anat produint en aquells tres anys, els integrants de la lògia igualadina en aquells moments eren únicament Jaume Serra, Fernando Vila, Joan Serra, Joan Vila, Llorenç Cardús, Pere Borràs i Valentí Gassó. La gran majoria rondaven la quarantena i estaven casats, amb l'excepció manifesta de Serra i Constansó, que llavors tan sols tenia 27 anys i encara era solter.

LA MEMÒRIA DELS TREBALLS DE 1891

Complint les prescripcions de l'organització, el 31 de març de 1892, el Secretari i el Venerable Mestre de la lògia van redactar la Memòria dels treballs realitzats per la Respectable Lògia Jespus, nº 3 «*los Walls de Igualada*». És un document breu, pessimista, que bàsicament reflecteix les dificultats de funcionament de la lògia i la pressió persecutòria que rep de l'exterior. El problema del local i la traïció d'alguns germans són, sens dubte, les dues màcules principals d'un exercici en el qual es va celebrar un total de dotze *tingudes* i es va manejar un modest pressupost integrat per 299,58 pessetes d'ingressos i 269,85 pessetes de despeses, amb un romanent favorable, doncs, de 29,73. Pel que fa a la beneficència, el germà Almoïner tenia a la caixa 34,20 pessetes.

Vegem alguns fragments d'aquesta Memòria:

«Escribir una memoria cuando faltan hechos que reseñar es una tarea sumamente ingrata, y en verdad os digo que, si no me lo exigiera imperiosamente el cargo que tan indignamente vengo desempeñando, de buena gana renunciaría á molestaros en esta ocasión con la lectura de este trabajo, que por el motivo indicado ha de pecar forzosamente de insípido.

La falta de un Tall. donde podamos trabajar fuera del alcance de las miradas profanas, falta de la cual nos lamentábamos en la última Memoria, es la más poderosa rémora de nuestro desarrollo en estos valles, el obstáculo hasta la fecha insuperable que ha venido oponiéndose constantemente á nuestros laudables aspiraciones, al deseo que todos abrigamos de coadyuvar en lo que podamos al engrandecimiento del glorioso Oriente Español bajo cuya enseña se cobija esta modesta Logia.

Poco sospechábamos nosotros el año pasado, cuando os dábamos cuenta de los trabajos practicados durante el anterior que en estos momentos habríamos de reunirnos aún en local profano; que pasaríamos otro período de doce meses vagando errantes por estos valles, luchando siempre con la inseguridad, y siempre temiendo lo que por desgracia vino: la acechanza de los

clericales, guiados, tal vez, por la más negra traición. Sí, qq. hh., todos sabéis lo que pasó hace cerca de un año: el estúpido papelucho que publican los retrógrados de esta Ciudad señaló descaradamente el punto de nuestras reuniones, precisamente pocos días después de que tuvimos la última, y hubo motivos para sospechar de algún hermano, que, nuevo Judas, nos ponía á merced de los modernos fariseos. Esto, que en otros países no hubiera tenido importancia de ninguna clase, salvo siempre la que en sí reviste una traición, nos ponía aquí en un verdadero conflicto, pues en esta población, donde desgraciadamente dominan aún absurdas preocupaciones, bastaría que uno de nosotros fuese señalado como francmasón para atraerse la enemiga de muchísimas personas, acarreado esto perjuicios de consideración al que en su modo de vivir necesita la protección de todos.

Del hecho referido surgió en esta Log. la desconfianza, y pronto pidióse unánimemente la irradiación de dos hermanos, del uno por sus malos antecedentes y del otro por su peligrosa amistad con el anterior. La Logia considerábase insegura con la existencia de aquellos y no hubo más remedio que atender á la petición de todos. Los hh. *Urci* y *Net*, fueron irradiados, de una manera algo irregular, es cierto; pero no había otro camino que seguir para poner á cubierto nuestro Taller.

Libres ya de aquellos peligrosos hh. pensóse seriamente en buscar un local que reuniera las condiciones de seguridad requeridas para la instalación de nuestro Templo, tan apetecida por todos y tan indispensable para proseguir de una manera formal nuestros trabajos. Como ya sabéis, es de suponer que pronto alcanzaremos la realización de tan justas aspiraciones, para lo cual se está trabajando con afán, y si el Tesoro de la Logia no cuenta con fuerzas suficientes, no han de faltar medios para decorar el Templo de una manera digna.»

A continuació, la Memòria resumeix la mínima activitat realitzada i dóna compte del viatge de Joan Serra i Constansó, el qual, més enllà de la distribució de càrrecs que es pogués fer en cada moment, continuava essent sens dubte l'animador principal de la lògia:

«[...] Por los motivos antes indicados, solo doce tenidas se han celebrado, las más precisas para que el Taller pueda acreditar su existencia. Pocos, por tanto, han sido los trabajos ó frutos que tales tenidas han podido producir; pero se ha procurado siempre despachar los asuntos que nos han sido encomendados por el Gran Oriente, contestar cuantas preguntas ó consultas nos han dirigido y emitir nuestra opinión en los cuestionarios que ha propuesto la Superioridad.

Haciendo un verdadero sacrificio, se delegó al hermano *Enjolrás*, Juan Serra y Constansó, para que, en representación de la Logia asistiera á la Asamblea general del Gran Oriente que se celebró en Mayo último. Que el

desempeño de su cometido superó á las esperanzas que tan digna representación nos hizo concebir, bien lo sabéis todos, y no he de recordarlo ahora por no herir su modestia, tan grande por lo menos como sus méritos. Por ello, os pido una triple bat.²⁹

Por lo que a beneficencia se refiere, esta Logia se complace en manifestar que nunca ha desoído la voz de sus hh. necesitados y no ha dejado de acudir una sola vez en su auxilio, siempre sin recurrir á la Caja del Limosnero, pues han pagado estos obreros á escote los socorros que se les han pedido. Mucho más quisiera haber hecho; pero sus fuerzas son escasas y no ha podido satisfacer sus aspiraciones, que en este concepto son inmensas.»

La Memòria acaba amb una felicitació cordial al Gran Mestre i a tot el Gran Consell de l'Orde, al mateix temps que pronuncia fervents vots per tal que aviat desapareguin els grups irregulars i resti només el Gran Oriente Español com l'únic admès en el gran concert universal.

A continuació, transcorren nou mesos sense documentar, tret d'alguna qüestió de mer tràmit. Una carta del 2 de gener de 1893 ens refereix la renovació de càrrecs que s'ha produït internament: Venerable Mestre, Jaume Serra, *Caresmar*; Primer Vigilant, Llorenç Cardús, *Bravo*; Segon Vigilant, Pere Borràs, *Joaristi*; Orador, Joan Serra, *Enjotràs*, Secretari Tresorer, Joan Vila, *Beethoven*.

LA FI DE LA LòGIA

A continuació, els papers que es conserven a l'expedient de l'Arxiu de Salamanca ens deixen un buit de dos anys complets. Tot fa pensar que, durant aquest període, l'activitat de la lògia, lluny d'enfortir-se, s'havia anat afeblint, fins a l'extrem que ja no se celebraven *tingudes* i, per raons diverses, el nombre de germans havia disminuït. Finalment, una *planxa* (carta) certament explícita de Joan Serra i Constansó —com ja sabem, l'home més ben relacionat amb el Gran Oriente Español— ens dóna compte de l'estat absolutament precari en què es troben les coses. És del 9 de febrer de 1895 i, en essència, diu això:

«[...] Constituida esta log. de una manera brillante, el caciquismo local quiso acapararla y nos vimos obligados á prescindir del concurso de tres hermanos; por faltas masónicas una com. de justicia arrojó á otro de nuestro seno; el fundador H. Jaime Serra, Caresmar, gr. 18 marchóse al Vendrell no

29. Una triple bateria d'aplaudiments.

puddendo sostener la lucha con el cacique Godó; murió el her. Gassó y acaba de pedir la plancha de quite el her. Juan Vila Galceran.

El escaso entusiasmo con que se ha trabajado ha sido causa de que no reforzaran nuestro cuadro nuevos elementos; el caciquismo que ejerce Godó en esta y la fuerza que aun tiene el elemento clerical han impedido su desarrollo.

Cuatro hermanos quedamos en estos valles: Fernando Vila, Lorenzo Cardús, Pedro Borrás y yo. Aunque no reñidos, por causas ajenas a la masonería, pero algo ligadas á la vida pública de dichos hermanos no reina entre los tres primeros la mejor armonía y alguno de ellos, dejándose arrastrar por un exceso de amor propio, ha manifestado desconfianzas respecto á mi insignificante personalidad.

En estas circunstancias, no me atrevo á reunir á estos hermanos y me dirijo á vos en consulta de lo que deba hacer.

Amigo de contribuir al trabajo masónico, ya que mi log. no podía he hecho durante este tiempo, particularmente, cuanto he podido ya desde la presidencia del Ateneo, ya desde mis cargos políticos. Gracias a los buenos amigos que tengo en todas las fracciones republicanas, pude unir las en un Círculo de Unión que hoy tiene vida próspera, y para defender á la República y combatir el clericalismo publico hace ya dos años el semanario «El Igualadino» del cual remitiré á ese Or. un ejemplar todas las semanas.

No quiero hablar en nombre de la Log. Jespus porque no me gusta abrogarme facultades que no tengo [...].»

No hi ha cap mena de dubte que aquesta *planxa* és un anunci d'un final que no devia trigar gaire a produir-se, qui sap si fins i tot per simple inaniació. En qualsevol cas, no ens n'ha quedat constància escrita, més enllà d'una darrera carta de Fernando Vila que transcriurem tot seguit i que va ser escrita un any i mig més tard, a la tardor de 1896, més com una expansió personal que no pas com un reflex d'activitat d'una lògia definitivament moribunda o fins i tot difunta. Amb aquesta carta, doncs, donarem per acabada la crònica de l'única lògia maçònica igualadina de la qual tenim coneixement.

L'EDUCACIÓ RELIGIOSA

Certament, una de les pugnes més persistents que la maçoneria va mantenir fins al segle xx va ser l'oposició radical a l'Església catòlica, enemiga acèrrima de la també anomenada «Església negra». Aquest pols, d'una duresa extraordinària, s'expressava en tota mena de fronts, un dels

quals l'educació. D'aquest combat dialèctic incessant també en trobem proves en la literatura generada per la lògia igualadina. Així, en aquesta carta darrera que Fernando Vila, *Clavé*, va enviar el 4 d'octubre de 1896 a Miguel Morayta y Sagrario, «Sob. Gr. Com. Gr. Maest.», és a dir, «Soberano Gran Comendador y Gran Maestre» del Gran Oriente Español, el maçó igualadí incorpora al seu escrit algunes reflexions sobre l'educació religiosa que resulten certament molt il·lustratives, i més encara si les situem en el context igualadí d'on sorgien. Deia així Fernando Vila:

«[...] Apena en verdad el ver lo que á grandes pasos retrocedemos y el pensar lo que será la generación venidera instruida y la gran mayoría también educada por la gente de sotana o hábito pues con mas pormenores que ya sabéis de la manera que se han crecido y la prisa que se dan, esa canalla que son solo consentidos y no legalmente estatuidos, en instituir por todas partes colegios que llaman de enseñanza y sociedades recreativas á las que dan el nombre de católicas, de manera que España es ya una tela de araña tegida por la gente clerical y se necesita ya ser moscardón para romperla.

En esta se ha instituido un colegio dirigido por Maristas que á no equivocarme son monaguillos de los Jesuitas, los cuales a los primeros días se han visto ya favorecidos con unos 70 alumnos, entre los que se cuenta un hijo de mi hermano carnal, el cual ha sido también hermano masón, y francamente si uno, como él, que ha blasonado de saber las malas tretas y peores resultados que tiene la enseñanza clerical y particularmente dada por esa gente de sotana ó cogulla, que han perdido completamente el corazón y todo amor que se relacione con la familia propia, lleva a su hijo allí para que se lo instruyan, como ellos dicen, y se lo enseñen de aborrecer a sus padres para mejor servir á Dios, ¿qué han de hacer aquellas pobres gentes que no ven más allá de sus narices y que ni siquiera han querido intentar romper la venda que siega su vista?

Creo que no nos queda otro recurso en bien general y particularmente propio que ir capeando el temporal que nos molesta y procurar por todos los medios posibles conservar las libertades de que disfrutamos, debido á los supremos esfuerzos de nuestros ascendientes, toda vez que por mi corta edad no puedo decir hago y haré cuanto pueda para conservarlas, así como ver si algún día podemos abatir á esa canalla jesuita que si bien es verdad que toda la clericalla harían gran favor a la humanidad se fueran todos al centro de África y demás países en estado de salvajismo, mucho nos estorban al estar entre nosotros.»

I això és tot. De la lògia Jespus ja no se'n sabia res més. Pel que fa estrictament al combat per una escola laica i racionalista a Igualada, d'altres

el continuarien en els anys vinents amb una gran dificultat: així, l'any 1907 s'obriria als baixos del Centre Republicà, al núm. 41 de la Rambla Nova, una escola racionalista que seguiria els passos de l'Escola Moderna de Francesc Ferrer i Guàrdia i que tres anys després, assetjada fonamentalment pels sectors carlins, acabaria com el rosari de l'Aurora...³⁰

CONCLUSIONS

L'estudi de la lògia Jespús a través dels seus papers —i gairebé només dels seus papers, cal tenir-ho en compte— posa en evidència alguns elements d'interès que convé recapitular al final d'aquest treball a manera de conclusions.

En primer lloc, la vinculació evident de la majoria dels seus membres al republicanisme local i a una entitat com l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, que, encara que sovint aparegués amb accents interclassistes que desbordaven la seva estricta adscripció al món del treball i als sectors populars, mantenia unes sòlides arrels i una vinculació manifesta amb les classes més humils de la ciutat.

En segon lloc, i a desgrat de l'escàs nombre dels seus efectius, un component relativament selecte en l'adscripció dels seus membres, que sens dubte tenien en comú un afany innegable de superació personal, de voluntat de coneixement i de contribució a la millora de la societat en la qual vivien. No és estrany, doncs, que entre els seus membres actius o en somnis (fora d'activitat), hi figuressin un advocat, un secretari d'ajuntament, un oficial major municipal, un procurador dels tribunals, un notari i diversos músics. Es tracta, ja es veu, d'una elit més aviat intel·lectual i lletraferida, no pas econòmica i social —alguns cops d'extracció humil i autodidacta—.

En tercer lloc, l'enorme dificultat de crear i sostenir una iniciativa com una lògia maçònica de caire heterodox o lliurepensador fonamentada en una organització secreta. Aquesta dificultat, com és obvi, es veia incrementada per la dura realitat d'una població relativament petita i decadent com la de la Igualada de les acaballes del segle XIX. Com és lògic, no és aliena a aquesta realitat la facilitat amb què era possible ser víctima de penetracions subreptícies, com les d'alguns dels membres que després van ser expulsats de la lògia.

30. Vegeu Miquel TÈRMENS i GRAELLS, «La cruïlla de camins. 1907: l'Escola Moderna a Igualada», a *Miscellanea Aqualatensis*, 11, 2004, p. 169-188.

I, finalment, una constatació que només aparentment contradiu el que acabem d'exposar: l'existència de la lògia Jespus, encara que breu en el temps i precària en els seus resultats, posa de manifest que el grup hegemònic de la ciutat —que fonamentava el seu poder en l'arrelament social del caciquisme vinculat a l'integrisme religiós— mai no va aconseguir anihilar totalment la subsistència de petits reductes que pugnaven per fer possible l'alternativa d'una societat políticament més plural i més oberta i socialment més justa i més integradora.³¹

31. Molts anys més tard, lluny de l'abast temporal d'aquest treball, un cèlebre igualadí va adherir-se amb entusiasme a la francmaçoneria: ens referim al conegut militar Bartomeu Muntané i Cirici (1899-1977), de nom maçònic *César Lombroso* i membre molt actiu de diverses lògies. Aquesta faceta desconeguda del nostre compatriota es troba perfectament documentada en la completíssima ressenya biogràfica del llibre de Manuel de PAZ SÁNCHEZ, *Militares masones en España. Diccionario biográfico del siglo XX*, València: Centro F. Tomás y Valiente UNED — Fund. Instituto de Historia Social, 2004, p. 293-295.

APÈNDIX. Els membres de la Lògia Jespus, núm. 73, d'Igualada

I. Maçons actius

BORRÀS I CRUSET, PERE

Joaristi. Ingrés a la Lògia manresana Bruch probablement el 1888, amb el grau I. Ingrés a la Lògia: 20-5-1889. Grau el 1889: I; grau el 1893: 9. Segon Vigilant de la Lògia igualadina a partir del 2-1-1892.

Barcelona, 16-12-1849 — Igualada, 30-12-1922. Blanquer, propietari i escriptor. Casat en primeres noces el 12-12-1877 a l'església parroquial de Santa Maria amb Engràcia Estruch i Gassó (†14-9-1885); i en segones noces amb Teresa Estruch i Gassó (1858-1927): d'aquest segon matrimoni va néixer el conegut igualadí Pere Borràs i Estruch el 28-8-1887. Vivia al carrer Nou, 49, 1r. El 1881, era el secretari del Centro Igualadense que presidia Gaietà (*Tano*) Gibergas i que era conegut com el *casino dels joves* i també per *les canyes*.³² El 1884, membre del Centre democràtic republicà federal d'Igualada. Membre de la Junta del Cementiri, durant el còlera de 1885, en el qual va morir la seva primera esposa, va fer-se responsable del recinte amb gran «desinterès» i «valentia».³³ El 1893-1894 pertanyia al Círculo de la Unió Republicana. Administrador de l'impost de consums d'Igualada almenys des de 1886 i fins al 1898; el 18-7-1899, l'Ajuntament va designar-lo com a auxiliar temporer de la Secretaria municipal en matèria de consums; i entre el 1901 i el 1910, en què va presentar la dimissió, va tornar a ser l'administrador de l'impost. Membre de l'anomenada «Junta Municipal» com a vocal associat, el 16-9-1907 votaria a favor de la retirada de la subvenció per a l'Escola Moderna igualadina. Va morir d'una infecció gripal.

CARDÚS I DOMÈNECH, LLORENÇ

Bravo. A la Lògia Bruch de Manresa: almenys des del març de 1888, amb el grau I. Ingrés a la Lògia Jespus: 20-5-1889. Grau el 1889: 2; grau el 1893: 9. Segon Vigilant de la Lògia igualadina a partir del 27-12-1890. Primer Vigilant a partir del 2-1-1892.

Capellades, 13-8-1844 — Igualada, 27-11-1911. Sastre, tenia el seu establiment a la Rambla de Sant Isidre, 30. Músic aficionat, havia donat classes de violí tant a l'Ateneu com particulars, i havia format part de diversos quartets, per exemple amb els germans Vila Galceran. Casat a l'església parroquial de Santa Maria el 25-9-1884 amb Antònia Estany i Casanovas, pares de Fernando (1885) i Josep (1887). President de l'Ateneu Igualadí (1893-1895). Va morir de bronquitis crònica amb dilatació cardíaca, als 67 anys d'edat.

32. Segons Serra i Constansó. En aquella època, les principals societats igualadines eren el Casino del Recreo («dels senyors»), l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera, la Lumbreira Igualadina (*Bandera Negra*), la Societat Coral Apolo («Coro Vell») i el Centro Igualadense, creat l'1-1-1869 i probablement desaparegut als anys noranta..

33. *Semanario de Igualada. Periódico de intereses morales y materiales*, 305, 7-3-1886.

CASANOVAS I FOSSÉ, ISCLE

Net. Ingrés a la Lògia manresana Bruch probablement el 1888, amb el grau I. Ingrés a la Lògia Jespus: 20-5-1889. Grau el 1889: I; grau el 1892: 3. Orador de la Lògia igualadina a partir del 27-12-1890. Expulsat virtualment de la Lògia el 26-5-1891, no va constar-li perquè el taller va «abatre columnes».

Barcelona, 13-3-1861 — ? Advocat, llicenciat en Dret Civil i Canònic. Casat amb Pasquala Boned i García (†Barcelona, 19-8-1927), pares de Laura (Igualada, 1888) i Iscle, un enginyer industrial que va morir el 4-3-1934, als 31 anys d'edat, a Barcelona. Domicili: Rambla de Sant Pere Màrtir, 22, 1r. Vocal de la junta de l'Ateneu Igualadí. Jutge municipal d'Igualada el 1887-1888. Es movia en l'esfera del comitè liberal monàrquic d'Igualada (godonista), que presidia Ramon Sistaré. El 9-2-1894 va publicar una llarga carta a *La Vanguardia* en defensa del dret civil català. Cap al final dels anys 1910, va viure un temps a Salamanca, on exercia de secretari judicial a l'Audiència Provincial. Després, va permutar la plaça i va traslladar el seu domicili a Barcelona, on va treballar a la secretaria del jutjat de Primera Instància dels districtes de la Universitat i de l'Audiència (vivia llavors al carrer de Corts, 458, 2n 2^a).

DUEÑAS RESTOY, GUILLERMO

Urci. Grau el 1890: I; grau el 1892: 2. Ingrés a la Lògia Jespus: 22-3-1890 (va haver d'esperar vuit mesos per ser admès). Expulsat virtualment de la Lògia el 26-5-1891, no va constar-li perquè el taller va «abatre columnes».

Almeria, 9-2-1856 — ? Advocat, músic, publicista i poeta aficionat. Secretari de l'Ajuntament d'Igualada en les èpoques dels alcaldes Joan Godó i Llucià, Gabriel Ferran i Emiliano Orpí. Casat el 30 de novembre de 1878 amb Àngela Jubert i Tosal (Igualada, 1858), pares de Lluís (Barcelona, 1879) i Rosa (Capellades, 1882). Fins al març de 1884 va ser secretari de l'ajuntament d'Ulldecona i, pel cap baix, el juliol de 1887 ja era secretari i comptador de fons municipal de l'Ajuntament d'Igualada —vivia primer a la Rambla de Sant Pere Màrtir i després a la Rambla Nova—. En diversos moments, director dels setmanaris locals *El Eco del Noya* i *El Noticiero*. Almenys entre 1887 i 1890, secretari del comitè liberal monàrquic d'Igualada (godonista) que presidia Ramon Sistaré. El març de 1893, va ser candidat a les eleccions a Corts, però no va ser elegit. Entre el 15-10-1894 i el 17-5-1896, i per decisió de la Junta Provincial d'Instrucció Pública, va ser l'habilitat de 22 mestres del partit judicial d'Igualada. El 1894, va redactar i promoure la publicació de les *Ordenanzas Municipales de la Leal, Denodada y Benemérita Ciudad de Igualada*, aprovades pel governador civil el 7-8-1894 i amb entrada en vigor el 25-10-1894.³⁴ Va presentar la

34. Igualada: Imprenta de Mariano Abadal, 1984, 132 p. Tenien 441 articles, un altre d'adicional i quatre disposicions transitòries. Curiosament, en l'exemplar que se'n conserva a la Biblioteca Central d'Igualada, hi ha un escrit de gairebé un segle després, signat l'11-12-1963, en el qual l'alcalde Juan-Antonio García Urgelés afirma a una autoritat judicial que les ordenances encara són vigents. Aquestes ordenances li van valer al seu autor una crítica ferotge i sarcàstica de J. E. Masriera al periòdic local republicà *El Igualadino* (14-4-1895 i 21-4-1895), que precisament dirigia Joan Serra i Constansó.

Antoni Dalmau

dimisió el 16-4-1896, després de la victòria aclaparadora del front antigodonista. I és que, en la seva etapa igualadina, Guillermo Dueñas va ser en tot moment un funcionari al servei dels liberals fusionistes de la família Godó.

GASSÓ I ENRICH, VALENTÍ

Calderón. Ingrés a la Lògia Bruch de Manresa probablement el 1888, amb el grau 2. Ingrés a la Lògia igualadina: 20-5-1889. Grau el 1889: 2; grau el 1890: 3.

Igualada, 11-2-1859 — 13-12-1894. Fill d'un blanquer. Del comerç i blanquer. Casat amb Esperança Serra i Enrich (Monistrol, 1867). Vivia a la plaça de la Font Vella, 4, 1r. Republicà possibilista. Va morir als 35 anys, d'hepatitis crònica.

ILLA I JUANOLA, JOSEP

Anibal. Grau el 1890: 1. Ingrés a la Lògia Jespus: 22-3-1890.

Talaixà (Montagut i Oix, Garrotxa), 10-8-1854 — ?. Espardenyer. Casat amb Anacleta Bericat Benadé (Santa Engracia, Osca, 1859), pares d'Emília (Manresa, 1879), Dolors (Manresa, 1881), Just (Igualada, 1885), Caritat (Igualada, 1888) i Àngel (Igualada, 1891). Vivia al carrer de Sant Jaume, 2. El 13 de desembre de 1891 va traslladar-se a viure a Manresa.

SERRA I CONSTANSÓ, JOAN

Vegeu les pàgines precedents.

SERRA I IGLESIAS, JAUME

Vegeu les pàgines precedents.

SERRA I IGLESIAS, JOSEP

Cubí. A la Lògia Bruch de Manresa almenys des del març de 1888, amb el grau 1. Ingrés a la Lògia Jespus: 20-5-1889. El 1889, grau 2; el 1890, grau 3. Orador de la Lògia igualadina a partir del 26-5-1889. Esborrat per expulsió de la Lògia el 3-11-1890.

Igualada, 30-3-1838 — ? Industrial tèxtil (José Serra é Iglesias y Cia.) i, entre 1887 i 1902, procurador dels tribunals. Germà de Jaume Serra. Casat el 26 de novembre de 1862 amb Maria Torra i Selva (Igualada, 1844) i pares de Teresa, Josep, Ramon, Emília, Antoni, Trinitat i Àngela. Domicili: Sant Agustí, 76, 1r. A finals de 1889, va obrir al carrer de Sant Agustí —la casa familiar coneguda com a Cal Tabola, un establiment de banca (vegeu anunci a *El Ciclón*, 29-12-1889). Regidor municipal i Alcalde de R. O. entre el 8-1-1891 i l'1-9-1891. Va ser el primer igualadí que va instal·lar un parallamps a casa seva. El 1910 va traslladar el seu domicili a Barcelona, on va viure al carrer de Llúria, 52, però va morir molt poc després a causa d'un accident amb un tramvia. Va ser l'avi del dibuixant Josep Serra i Massana (1896-1980).

VILA I GALCERAN, FERNANDO

Clavé. Dintre de la Lògia manresana Bruch, probable ingrés abans de 1888, grau 2 el març de 1888 i títol de Mestre el maig de 1888. Ingrés a la Lògia d'Igualada: 20-5-1889, amb grau 3 el 1889. Primer vigilant de la Lògia Jespus a partir del 26-5-1889. Venerable Mestre interí almenys el 23-3-1890. Venerable Mestre a partir del 27-12-1890 i fins al 2-1-1892.

Igualada, 5-3-1857 — ?. Fill d'un teixidor igualadí i germà de Joan, també membre de la Lògia. Escrivent i músic. Casat amb Margarida Martí i Bech (Igualada, 1865). Domiciliat a la Soledat, 24, 2n. Va dirigir la secció coral de l'Ateneu Igualadí³⁵ i va ser president de l'entitat entre el 1909 i el 1912, és a dir, en el moment de l'incendi del 15-12-1909. L'abril de 1883 va formar un quartet amb el seu germà Joan, Llorenç Cardús i el músic Montesinos. Entre 1913 i 1915, membre de la junta del consell comarcal de la Unió de Vinyaters de Catalunya a Igualada. L'octubre de 1915, va representar les societats cooperatives de la ciutat en la comissió ciutadana que es va crear per combatre la pobresa i la mendicitat. El 1917-1921, soci del Cercle Republicà d'Igualada. El 1922, la seva viuda, Margarida Martí, va cedir a l'escola de música de l'Ateneu diversos instruments musicals i partitures del seu marit.

VILA I GALCERAN, JOAN

Beethoven. A la Lògia Bruch de Manresa almenys des del març de 1888, amb el grau I. Ingrés a la Lògia Jespus: 20-5-1889; grau 2 el 1889; grau 9 el 1893. Secretari i tresorer de la Lògia a partir del 26-5-1889. També membre d'honor i Garant d'Amistat davant la Lògia Ibèrica n° 7.

Igualada, 26-7-1854 — ?. Fill d'un teixidor igualadí, germà de Fernando Vila i cunyat de Jaume Serra i Iglesias, també membres de la lògia Jespus. Professor de música, vivia al carrer de Sant Pere Màrtir, 28, 1r. Durant molts anys secretari del Jutjat Municipal. Segons Antoni Carner, l'últim home que va usar capa a Igualada. Casat amb Antònia Vidal i Mascaró (Torredembarra, 1856 — Igualada, 13-8-1931), pares de Laure (1881) i Ernest (1887). El 24-8-1878, en la inauguració del nou edifici de l'Ateneu al carrer de Sant Pau, va dirigir l'orquestra i la Secció Coral de l'entitat que aquell dia s'estrenava. L'abril de 1883 va formar un quartet amb el seu germà Fernando, Llorenç Cardús i el músic Montesinos. A finals de 1887, i arran de la retribució per la direcció musical de diverses sarsueles al teatre de l'Ateneu, va tenir una important disputa amb la junta de l'entitat, que va transcendir a la premsa local (vegeu *El Noticiero*, 12-2-1888). El 1927 estiejava a Sant Salvador (Baix Penedès). L'abril de 1932 va permutar el seu càrrec de secretari del jutjat amb el d'igual classe de Santa Coloma de Gramanet. Sembla que llavors hauria anat a viure a Barcelona (al carrer Ausiàs March, 5, pral.).

35. A l'ACAN-AFMI, clixé 4792, es conserva una fotografia del Cor de l'Ateneu corresponent al 1883 (foto Josep Sagristà). S'hi veuen, entre altres, Fernando Vila com a director i Serra i Constansó com a cantaire.

Antoni Dalmau

2. Maçons en somnis³⁶

CARBONELL I CARULLA, SEGIMON

Igualada, 21-4-1836 — ? Propietari i comerciant. Domiciliat a les Forasteries del Nord.

COSTA I FÀBREGA, ANTONI

Sant Andreu de Palomar, 1844 — ? Notari, amb establiment i domicili a la Rambla de Sant Isidre, 45, 1r. Viudo el 1888. El 17 de desembre de 1895 va traslladar-se a Barcelona. També va ser notari de Berga i de Barcelona (1896 i almenys el 1910).

3. Maçons igualadins actius únicament a la lògia Bruch de Manresa

BERTRAN I RIBA, LLUÍS

Hillel. Grau 2.

Igualada, 1860 — ? Sastre. Vivia el 1887 a la Plaça de la Constitució, 11 (cal Maset). Solter el 1888, es casà el 27-2-1897 amb Maria Gregori i Jaume (Igualada, 1869), a l'església del Roser. Llavors era comerciant i vivia a Tàrrega, raó per la qual potser s'havia desvinculat de la francmaçoneria igualadina.

COTET I TOBELLA, BARTOMEU

Bartrina. Grau 2.

Igualada, 17-5-1851 — ? Fill i nét de teixidors igualadins. Teixidor a la Quadra de Ca l'Oleguer. Casat el 13-4-1873 amb Paula Incògnita (filla de pares desconeguts), amb domicili a Igualada (Rambla Nova, 31, 2n). Segons el corresponsal gondonista de *La Vanguardia* (4-5-1887), que es referia a unes eleccions municipals en les quals Cotet formava part d'una mesa que presidia l'alcalde Joan Godó, «lugarteniente del barbudo arlequín [?], correvedile y argos del posibilismo conservador igualadino...»

MAUREL I ROSSICH, SALVADOR

Padilla. Grau 2.

31 anys el 1888. Fill de Tomás, un esquilador originari d'Alloza (Terol), i d'Antònia, de Jorba. No sembla que visqués a Igualada el 1887-1888. Del comerç. Casat, amb domicili a Igualada, al carrer del Born, 11, botiga.

36. Que no estan en actiu.